

УДК 316.658:35.072.2](045)

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-19](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-19)

Ростислав ПАШОВ

кандидат філософських наук, старший викладач кафедри теорії та практики управління, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», просп. Перемоги, 37, Київ, 02000
ORCID: 0000-0001-5824-2641

Ольга КРИВОРОТ

магістрантка, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», просп. Перемоги, 37, Київ, 02000
ORCID: 0000-0002-6266-5310

Rostislav PASHOV

Candidate of Philosophical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Theory and Practice of Management, National Technical University of Ukraine "Ihor Sikorskyi Kyiv Polytechnic Institute", Peremohy Avenue, 37, Kyiv, 02000
ORCID: 0000-0001-5824-2641

Olga KRYVOROT

Master's student, National Technical University of Ukraine "Ihor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Peremohy Avenue, 37, Kyiv, 02000
ORCID: 0000-0002-6266-5310

ВПЛИВ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ НА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

COLLABORATIVE ARRANGEMENTS BETWEEN CIVIL SOCIETY AND BODIES OF PUBLIC AUTHORITY THE CREATION OF THE PUBLIC OPINION

У статті досліджена проблема взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів публічної влади, що є однією з центральних питань в управлінській науці. Тематика розвитку громадянського суспільства є нагальною потребою для нашої держави та важливим завданням для більшої демократизації державних процесів. Формування суспільної думки є дуже важливою функцією органів публічної влади і формує сприйняття громадянським суспільством тих чи інших рішень. Розвинене громадянське суспільство, в свою чергу, позитивно впливає на діяльність влади і доносить громадську думку до владних кабінетів через взаємодію з державою. Співпраця інститутів громадянського суспільства з державними органами відкриває нові можливості та підходи до виникаючих питань.

Дана проблема є вкрай актуальною в наш час, адже інститути громадянського суспільства є драйверами змін в конкретних галузях і в більшості позитивно впливають на актуалізацію рішень. Також, у статті проаналізовано методи впливу на формування суспільної думки та способи визначення громадської думки. Адже, формування суспільної думки сьогодні постає як необхідність задля визначення історичної долі народу. Описано три основних способи визначення громадської думки та визначена їх дієвість в реаліях сьогодення.

Структури та організації, які входять до сектору органів публічної влади намагаються поширити коло свого впливу на громадян з метою популяризації пріоритетів державної політики та закріплення свої позицій на політичній арені України використовуючи при цьому різні інструменти взаємодії з суспільством, одним з таких інструментів є суспільна думка. Імплементация європейських цінностей нереальна без цільної взаємодії влади з громадянами та інститутами громадянського суспільства. В останні роки ми можемо побачити позитивні тенденції в контексті комунікації державних органів з громадянським суспільством та окремими його представниками. У висновках наголошується на важливості подальшої взаємодії з громадянським суспільством з метою позитивного розвитку держави на шляху до подальшої демократизації та вступу України до європейської сім'ї.

Ключові слова: органи публічної влади, громадське суспільство, громадська думка, взаємодія влади і громадян, інститути громадянського суспільства.

The article examines the problem of interaction between civil society institutions and public authorities, which is one of the central issues in management science. The topic of civil society development is an urgent need for our state and an important task for greater democratization of state processes. Formation of public opinion is a very

important function of public authorities and shapes the perception of certain decisions by civil society. A developed civil society, in turn, has a positive influence on the activities of the authorities and conveys public opinion to the government offices through interaction with the state. The cooperation of civil society institutions with state bodies opens up new opportunities and approaches to emerging issues.

This problem is extremely relevant in our time, because civil society institutions are drivers of changes in specific fields and in most cases have a positive effect on the actualization of decisions. Also, the article analyzes methods of influence on the formation of public opinion and ways of determining public opinion. After all, the formation of public opinion today appears as a necessity in order to determine the historical fate of the people. Three main ways of determining public opinion are described and their effectiveness in today's realities is determined.

Structures and organizations that are part of the sector of public authorities are trying to expand their circle of influence on citizens in order to popularize the priorities of state policy and consolidate their positions on the political arena of Ukraine, using various tools of interaction with society, one of such tools is public opinion. The implementation of European values is unreal without close interaction between the government and citizens and institutions of civil society. In recent years, we can see positive trends in the context of communication between state bodies and civil society and its individual representatives. The conclusions emphasize the importance of further interaction with civil society for the purpose of positive development of the state on the way to further democratization and Ukraine's accession to the European family.

Key words: *bodies of public authority, civil society, of the public opinion, interaction of government and citizens, civil society institutions.*

Постановка проблеми. Сучасний громадський простір є досить різноманітним та прогресивним, а наявні в ньому суспільні групи, верстви, субкультури, класи, спільноти та об'єднання радикально відрізняються один від одного за своїми поглядами, що вимагає постійного моніторингу та контролю з боку органів публічної влади.

Очевидно, що такі тенденції спричинені складними і досить суперечливими обставинами сьогодення. Загальна тенденція розвитку українського суспільства, найчастіше стосується прямої дії, мітингів, пікетів, акцій і т. д. Які популяризуються засобами масової інформації з метою та непереборним бажанням представників засобів масової інформації підвищити власні рейтинги за рахунок гучних скандалів. Тому в більшості громадян формується чітка думка, що дієва громадська діяльність повинна перебувати в постійному конфлікті з владою. Така позиція негативно впливає на загальний розвиток громадянського суспільства. Безперечно, громадська діяльність має бути направлена на захист своїх членів та виконання контролюючої функції по відношенню до влади. Проте конфлікт, контроль та співпраця мають різне значення [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання механізму формування суспільної думки у своїх працях досліджували зарубіжні та вітчизняні науковці, такі як: Druzhyunin S., Безена І.М., Галушак М., Галушак О., Каденко Д.О., Кармалюк С., Кужда Т., Матійчик А., Пірен М., Пастух К., Редчук Р.О., Стариковська О., Трифонова О.М. та інші.

Мета статті. Метою статті є проаналізувати, які функції виконує суспільна думка в громадському суспільстві, розглянути структуру суспільної думки, вивчити тенденції взаємодії влади та громадського суспільства, дослідити механізм формування суспільної

думки, оцінити способи визначення суспільної думки.

Виклад основного матеріалу. Проблеми щодо розвитку громадянського суспільства та ролі в цьому процесі органів публічної влади щодо формування громадської думки складаються з багатьох факторів: скептичне відношення населення до можливості вплинути на прийняття рішень; застарілі канали комунікації, якими користуються органи публічної влади; часті випадки створення так званих «фейкових» інформаційних приводів, які впливають на громадську думку; занадто забюрократизовані процедури взаємодії влади та громадськості, які несуть більше формальний характер, ніж практичної користі; особисті конфлікти як між громадянськими діячами, так і з представниками органів публічної влади та між собою; ставлення громадських діячів власних політичних амбіцій вище принципів та цілей з розвитку громадянського суспільства; мала кількість кваліфікованих працівників органів публічної влади з питань співпраці з громадськістю та інститутами громадянського суспільства; велика кількість публічних службовців, котрі не мають відповідних знань, умінь та навичок використовувати новітні інформаційно-комунікативні та розумні технології [2].

Розглядаючи кожен процес більш детально слід виявити причини, які викликають виникнення перелічених вище проблем та сформулювати рішення, які могли б їх усунути. Скептичне відношення населення до можливості вплинути на прийняття рішень. Виникає внаслідок звички представників влади ухвалювати рішення не вивчаючи громадської думки з цього приводу. Вирішення цієї проблеми можливе лише за допомогою системного підходу та навчання представників органів публічної влади застосуванню сучасних механізмів взаємодії з громадськістю.

Для ефективної комунікації з суспільством слід використовувати не зручні для публічних службовців канали типу газет, веб-сайтів, листівок і т. д. Позитивною в цьому плані є тенденція створення офіційних ресурсів публічних органів у популярних соціальних мережах, проте стиль обробки та викладу інформації вимагає вдосконалення[3].

Натомість, занадто забюрократизовані процедури взаємодії влади та громадськості, які несуть більше формальний характер, ніж практичної користі. Система державного менеджменту включає в себе ряд важких та довгих процедур. Тому під час вирішення питань формування громадської думки під час комунікацій з владою або під час відстоювання власних інтересів, має містити механізми співпраці з визначення пріоритетних завдань не лише в контексті взаємодії органів публічної влади з громадським сектором, але й в розрізі загального реформування системи публічного управління та адміністрування України.

Мала кількість інформаційно освічених та медіа-грамотних громадян у суспільстві унеможливує вирішення актуальних проблем та формування громадської думки, яка матиме на меті розвиток громадянського суспільства [4]. Тому держава повинна бути зацікавлена у підвищенні кваліфікації не лише публічних службовців, а і громадян впроваджуючи ефективні та регулярні освітні заходи, програми. Усвідомлюючи необхідність системного підходу до вирішення цих проблем, стихійності та неконтрольовані дії представників обох сторін можуть призвести не до розвитку, а до деградації громадянського суспільства [5].

Запобігти цьому можна ліквідувавши чинники, що призводять до їх появи, використовуючи такі шляхи: спрощення процедур взаємовідносин за рахунок використання сучасних інформаційних та розумних технологій; проведення навчань та роз'яснювальних робіт для публічних службовців стосовно взаємодії з громадськістю; низка масштабних інформаційних кампаній з метою інформатизації населення стосовно їх можливостей брати участь в процесі вироблення управлінських рішень державними та місцевими органами влади; підвищення інформаційної освіченості та медіа-грамотності, розробкою відповідних навчальних програм за рахунок державних та міжнародних програм обмінів досвідом для публічних службовців та громадських активістів; впровадження навчання користуванням цифровими інструментами участі у прийнятті державних рішень; проведення регулярних неупереджених соціологічних

досліджень стосовно змін у громадському секторі та використання отриманих результатів органами публічної влади для прийняття чи корегування відповідних політичних рішень.

Очевидно що розуміння та сприйняття інституцій громадянського суспільства сьогодні та його ж 100 років тому, мають не лише різні форми але і несуть в собі різний зміст. Адже тенденції сьогодення та швидкий темп розвитку людства формують сучасне громадянське суспільство, яке має політичні та патріотичні настрої, є високо розвинутим та прогресивним, толерантним та солідарним, всебічно розвиненим і самоудосконалюючимся, здатним до об'єктивного аналізу щодо питань формування, реалізації та перебігу державно-політичних процесів. Відповідно, можна стверджувати, що розвинене громадянське суспільство, а саме його інституції, є показником демократичної та високорозвинутої держави. Тому основним пріоритетом в сфері державної політики України становить розвиток суспільних інституцій[6].

Ефективність розвитку громадянського суспільства зумовлюється рівнем фінансової підтримки діяльності його інститутів, зокрема, неприбуткових громадських організацій. За допомогою оцінки джерел фінансування можна визначити ступінь впливу держави на діяльність громадського сектору, готовності власне громадян сприяти розвитку організацій громадянського суспільства України, здатність громадських організацій до пошуку альтернативних джерел залучення коштів за допомогою новітніх технологій краудфандингу, краудсорсингу, фандрайзингу [7, с. 76].

Суспільство та влада є взаємозалежними та взаємокорисними силами. Якщо розглядати цю взаємодію з точки зору сфери публічного управління то суспільство: по перше, є джерелом влади. По друге, є джерелом можливого розвитку та перспектив удосконалення суспільних послуг шляхом надання зауважень до недосконалостей та пропозицій щодо вироблення інноваційних підходів в системі їх надання. По третє, є джерелом поширення підтримки, благодійності та захисту різних соціальних верст, які цього потребують з використанням додатково державного фінансування.

Органи публічної влади з свого боку здійснюють процес функціонування державних органів та інститутів. Публічна влада виконує одну з головних складових життя суспільства, вона є джерелом реалізації конституційних та передбачених іншими нормативно-правовими документами прав громадян. Органи публічної влади забезпечують повну підтримку наявним суспільним ініціативам, які

в подальшому становлять орієнтири розвитку та входять в стратегій, політичних програм та планів державної політики тої чи іншої галузі.

Отже, розвиток громадянського суспільства має забезпечуватися такими відносинами органів публічної влади і громадян, які мають ґрунтуватися на таких засадах: довіри; взаємопідтримки; добровільності; не релігійності; демократичності; верховенства права; доступу до інформації; законодавчо закріпленому захисті прав і свобод громадян, як пріоритет діяльності органів публічної влади у всіх сферах; взаємовідповідальності та взаємоповаги; залучення та стимулювання громадян до участі в державних проектах, стратегіях та ініціативах; сприяння до діалогу, консультацій та форумів; підвищення зацікавленості громадян законотворчими процесами та механізмами прийняття управлінських рішень.

Інструментарій з формування суспільної думки являє собою процес прямої взаємодії громадян та органів публічної влади, що є надзвичайно важливим компонентом успішного врядування. Здійснення публічного урядування є процесом прийняття та реалізації управлінських рішень, який тісно пов'язаний та взаємозалежний від взаємодії з різними верствами населення. Публічне управління в своїй діяльності повинно обов'язково передбачати безпосередню участь громадян, громадські ініціативи та пропозиції, які мають зароджуватися в ході суспільних обговорень і як результат мають забезпечувати формування суспільної думки.

На думку вченої Стариковської О.О. процес формування громадської думки полягає у взаємодії раціональних, емоційних і вольових компонентів соціальних суб'єктів та об'єктів громадської думки, яка формується відповідно до фактів людської життєдіяльності, умов у яких реалізуються людські потреби і інтереси та під дією середовища, суспільних відносин і інших реалій соціального буття. Крім того, важливе значення у даному процесі відіграють загальні уявлення та установки, норми, ідеї та цінності, утворені суспільною свідомістю [8, с. 103].

Механізм формування суспільної думки передбачає наявність фактору подразника та групи людей, яку ця тема зачіпає безпосереднім чи опосередкованим чином при цьому в них присутнє бажання отримати більше інформації стосовно питання та знайти раціональне її розв'язання, яке би базувалося на наявних у них життєвих установках. В основу механізму формування суспільної думки перш за все закладена інформація навколо якої вона функціонує. Без наявності інформа-

ції не можливе здійснення механізму формування суспільної думки, адже її процес починається з аналізу інформації і веде до позицій та дій, а не навпаки.

Серед методів формування громадської думки можна виокремити такі, як: вплив авторитету; популяризація теми методом реклами та пропаганди; маніпулювання свідомим та підсвідомим; наслідування; взірць; попередній власний або отриманий кимось досвід; навіювання та інстинкт натовпу. В свою чергу до способів належать: міжособистісна взаємодія, чутки, пропаганда політичних та аполітично налаштованих сил, ЗМІ та мас-медія, соціальні мережі та інше [9].

Задля реалізації та безперервності механізму з формування суспільної думки, органам публічної влади слід забезпечити та постійно підтримувати високий рівень таких показників, як: наявність публічної інформації, постійний моніторинг та здійснення громадських опитувань, наявність публічних консультацій, громадських експертиз та лінії підтримки, скарг та пропозицій. Адже, вплив органів публічної влади на громадян з метою формування суспільної думки має мати належним інструментарій який забезпечуватиме необхідну реакцію.

Вплив викликаючий *негативну реакцію* спрямований на формування обурення тим самим забезпечуючи швидкий перебіг механізму формування суспільної думки. Такий метод дозволяє активно впливати на громадян, такі методи мають маніпулятивну та пропагандистку основу часто застосовуються у вигляді чуток «жовтою пресою». Такий метод формування громадської думки хоча і є найпростішим і найдивнішим шляхом, але носить негативний наслідок для репутації органів публічної влади, що робить його скоріше не придатним для використання аніж навпаки.

Вплив викликаючий *підтримку* є одним з найбільш пріоритетних в політичній системі. Метод ґрунтується на аналізі попереднього досвіду, прогнозі очікувань громадян, розробці стратегій щодо очікуваних реакцій та моніторингу тенденцій суспільства. Після чого здійснюється процес інформування громадян, який націлений на реакції «захвату» та «розповсюдження». Такий шлях дає можливість водночас сформувати вигідну політичному керівництву суспільну думку та заручитися суспільною підтримкою.

Вплив викликаючий *неочікувані реакції* спрямовується на розповсюдження інформації з приводу тих питань шлях рішення, яких потребує пошуку варіацій або присутня не впевненість в правильності дій. Саме

в такому випадку можливе навмисне розповсюдження ще не прийнятих управлінських рішень з метою сформувати суспільну думку, за для подальшого аналізу та розробки стратегій дій. Такий метод за правильного його використання є досить дієвим, за умови що після його використання буде наявний правильний порядок дій з боку влади з приводу вирішення проблеми.

Для посилення ефективності механізму формування суспільної думки органам публічної влади варто взаємодіяти та залучатися підтримкою безпосередньо всіх без виключення верств населення, друкованих та онлайн ресурсів-платформ (газети, статті, журнали, пости, брошури та інше), засобів масової інформації (телебачення і радіо), відомий діячів (мистецтва, спорту, медійної сфери та інше).

Отже, механізм формування суспільної думки являє собою процес обробки інформації та перетворення її на позицію. Перебіг цих процесів зокрема якість та швидкість залежить від ступеню участі громадян. Саме з цих причин органам публічної влади варто залучитися підтримкою суспільства з реалізації та популяризації управлінських рішень. Суспільна думка має містити у собі складові суспільної підтримки органів публічної влади саме тому моніторинг показників суспільної думки є надзвичайно важливим аспектом.

Способи визначення суспільної думки є дієвим механізмом взаємодії влади та громадян, що є невід'ємним аспектом успішного врядування. Відповідно до законодавчої бази України в питаннях забезпечення участі громадян у формуванні та реалізації державної політики вивчення громадської думки здійснюється шляхом: проведення соціологічних досліджень та спостережень (опитування, анкетування, контент-аналіз інформаційних матеріалів, фокус-групи тощо); створення телефонних «гарячих ліній», проведення моніторингу коментарів, відгуків, інтерв'ю, інших матеріалів у друкованих та електронних засобах масової інформації для визначення позиції різних соціальних груп населення та зацікавлених сторін; опрацювання та узагальнення висловлених у зверненнях громадян пропозицій та зауважень з питання, що потребує вивчення громадської думки [10].

Існує три розповсюджених способи визначення громадської думки: опитування, громадські слухання та референдуми [11].

Спосіб громадського опитування дає можливість визначити чинники які впливають на формування суспільної думки, але в сучасних умовах спричинених спочатку поширенням

COVID-19, а потім війни з Росією, такий спосіб буде носити скоріше онлайн характер, тому варто передбачити фальсифікацію даних анкет зацікавленими особами для отримання не дійсного, а потрібного результату. В свою чергу референдуми є не досить доцільним рішенням, адже вони стосуються самого процесу прийняття рішення на основі уже сформованого рішення, до того ж даний спосіб не є універсальним через те, що їх перебіг є довгим процесом і стосується скоріше глобальних питань. Спосіб громадських слухань, хоч і за даних умов сьогодення скоріше всього буде відбуватися онлайн, але в ньому наявна надзвичайно важлива складова самого механізму формування суспільної думки безпосередньо реальний діалог та мозковий штурм, з питанням «що робить» цей спосіб є найдієвішим серед всіх запропонованих в даному випадку. Натомість, усі способи визначення громадської думки, опитування, громадські слухання та референдуми дають можливість прогнозування сфери поширення, а саме визначення соціальної категорії населення, які в першу чергу безпосередньо зачіпає та найбільш привертає увагу та чи інша проблема.

Отже для визначення ступеня участі громадян всі три способи є досить дієвими, адже дозволяють зібрати статистичні показники тих хто прийняв участь і кількість, що відмовилася або не володіла інформацією щодо поставлених питань. А це дозволяє визначити наявні позиції громадян які впливають на формування суспільної думки.

Висновки. Отже, способи визначення суспільної думки являють собою набір дій спрямований на виявлення наявних серед громадян позицій, задля подальшого урахування отриманих показників в ході прийняття управлінських рішень. До найбільш універсального способу визначення суспільної думки безумно належить спосіб соціологічних опитувань і пов'язано це з простотою системи заходів необхідних для його реалізації. До більш масштабних, але не менш результативних належить спосіб референдуму та громадських слухань. Органам публічної влади в ході дослідження та виявлення суспільної думки слід орієнтуватися на існуючі умови, а не навпаки орієнтуватися на уподобаний спосіб і намагатися його реалізувати в обставинах обумовлених пандемією чи війною.

Тому, механізм суспільної думки є чіткою сталою послідовністю процесів, яка піддається класифікації, контролю і відслідковуванню, що робить суспільну думку інструментом взаємодії та підтримки влади з боку великих суспільних груп. Формування суспільної думки з

одного боку може бути не передбачуваним для влади процесом, а з іншого за правильності послідовності дій може являти собою абсолютно очікуваний процес, а саме її перебіг та отриманий результат.

Механізм формування суспільної думки може піддаватися різного роду впливам та маніпулюванням, можливе здійснення дезінформування суспільства, тому органам публічної влади варто в своїй діяльності здійснювати постійний моніторинг наявних тенденцій серед суспільства, з метою встановлення контролю та інформаційного закріплення наявних державницьких позицій щодо стратегічних питань розвитку та інтеграції в європейський простір. Адже, суспільна

свідомість має базуватися на централізованій та збалансованій рівновазі різних систем цінностей, інтересів та позицій, яка повинна мати консолідуєчу національну і державницьку ідею. Саме тому формування суспільної думки сьогодні постає як необхідність задля визначення історичної долі народу, його місця серед європейських народів, адже за умови євроатлантичної інтеграції у підсумку має сформуватися національна-культура єдності всередині суспільства, адже «ми разом» це має бути не лише позицією з якої формується суспільна думка, а це має стати суспільним інтересом і потребою на яких має формуватися державна політика стратегії розвитку нашого суспільства.

Література:

1. Безена І.М. Гуманістичні виміри в системі державного управління регіону у мирний та особливий періоди: стратегії та практика. Механізми публічного управління. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування»*. Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, 2022. Том 33(72), № 2. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/2.pdf
2. Каденко Д.О. Механізми вдосконалення взаємодії громадського суспільства і держави. *The XII International Scientific and Practical Conference «Actual priorities of modern science, education and practice»*, March 29 – April 01, 2022, Paris, France. pp. 730- 733. URL: https://www.researchgate.net/profile/Lyudmyla-Antypenko/publication/359520872_Distance_learning_during_one_month_February_24_-_March_25_of_2019-2022_years_during_Covid-19_period_and_war_of_russia_with_Ukraine/links/6242ca8d57084c718b732174/Distance-learning-during-one-month-February-24-March-25-of-2019-2022-years-during-Covid-19-period-and-war-of-russia-with-Ukraine.pdf#page=731
3. Редчук Р.О. Особливості використання соціальних мереж у публічному управлінні як сучасного каналу комунікації. Механізми публічного управління. *Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування»*. Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, 2022. Том 33(72), № 1. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/13.pdf
4. Катерина Пастух. Публічне управління та адміністрування в забезпеченні сталого розвитку територій: теоретико-організаційний аспект. *Науковий журнал «Науковий вісник: Державне управління»*. Київ, 2022. № 1(11). URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/223/230>
5. Трифонова О.М. Інформаційно-цифровакомпетентність: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький, 2018. Випуск 173, ч.2. с. 221-225. URL: <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/issue/view/7/7>
6. Марія Пірен, Сергій Кармалюк. Соціоуправлінська складова патріотичного виховання молоді в контексті розбудови української держави. *Науковий журнал «Науковий вісник: Державне управління»*. Київ, 2022. № 1(11). URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/221>
7. Матійчик А. Самоорганізація громадського суспільства як чинник демократизації демократичної модернізації політичної системи України. *Дисертація*. Івано-Франківськ, 2016. – 221с. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/dis_matiychyk.pdf
8. Стариковська О. Механізм функціонування громадської думки. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 2017. Вип. №70. с.103-110. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/110922%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-236153-1-10-20170926.pdf>
9. Druzhynin Serhii (2022), "Culture and social systems: problems of public governance", The VII International Scientific and Practical Conference «Innovative trends in science, practice and education», February 22 – 25, 2022, Munich, Germany. pp.457-459, available at: https://www.researchgate.net/profile/LyudmylaAntypenko/publication/358782367_Multivariable_linear_regressions_of_monthly_mortality_vs_weather_conditions_in_Zaporizhzhia_region_Ukraine_from_January_2020_to_November_2021/links/621504816164255c72fae572/Multivariable-linear-regressions-of-monthly-mortality-vs-weather-conditions-in-Zaporizhzhia-region-Ukraine-from-January-2020-to-November-2021.pdf#page=461
10. Офіційний вебпортал Національної комісії зі стандартів державної мови. *Вивчення громадської думки*. (дата звернення 10.07.2022) URL: <https://mova.gov.ua/gromadskosti/konsultaciyi-z-gromadskistyuvivchennya-gromadskoyi-dumki>

11. Кужда Т. Форми та механізми демократії участі / Тетяна Кужда, Михайло Галушак, Ольга Галушак // *Соціально-економічні проблеми і держава*, 2021. Вип. 1(24). с.15-25, URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21ktimdu.pdf>

References:

1. Bezena I. (2022), "Humanistic dimensions in the system of regional level government in a peaceful and special period: strategies and practices", *Scientific journal - Scientific notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Series: Public management and administration*, Vol.33(72) №.2, available at: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/2.pdf
2. Kadenko D. (2022), "Mechanisms for improving interaction between civil society and the state", *The XII International Scientific and Practical Conference «Actual priorities of modern science, education and practice»*, March 29 – April 01, 2022, Paris, France. pp.730-733, available at: https://www.researchgate.net/profile/Lyudmyla-Antypenko/publication/359520872_Distance_learning_during_one_month_February_24_-_March_25_of_2019-2022_years_during_Covid-19_period_and_war_of_russia_with_Ukraine/links/6242ca8d57084c718b732174/Distance-learning-during-one-month-February-24-March-25-of-2019-2022-years-during-Covid-19-period-and-war-of-russia-with-Ukraine.pdf#page=731
3. Redchuk R. (2022), "Peculiarities of using social networks in public governance as a modern communication channel", *Scientific journal - Scientific notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Series: Public management and administration*, Vol.33(72) №.1, available at: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/13.pdf
4. Pastuch K. (2022), "Public management and administration in ensuring sustainable development of territories: theoretical and organizational aspect", *Scientific journal - Scientific Bulletin: State Administration*, 2022. № 1(11), available at: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/223/230>
5. Trifonova O. (2018), "Information and digital competence: foreign and domestic experience", *Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences. Edition 173*, p. 2(2018). pp. 221-225, available at: <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/issue/view/7/7>
6. Piren M. & Karmalyuk S. (2022), "Socio-administrative component of patriotic education of youth in the context of building the Ukrainian state", *Scientific journal - Scientific Bulletin: State Administration*, 2022. № 1(11), available at: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/221>
7. Matiichyk A. (2016), "Self-organization of civil society as a factor of democratization of democratic modernization of the political system of Ukraine", *PhD Thresis*, 2016, p.221, available at: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/dis_matiychyk.pdf
8. Starykovska O. (2017), "The mechanism of functioning of public opinion", *Humanitarian Bulletin of Zaporizhia State Engineering Academy*, no.70, pp.103-110, available at: file:///C:/Users/User/Downloads/110922%D0%A2%D0%B5%D0%BA_%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-236153-1-10-20170926.pdf
9. Druzhynin Serhii (2022), "Culture and social systems: problems of public governance", *The VII International Scientific and Practical Conference «Innovative trends in science, practice and education»*, February 22 – 25, 2022, Munich, Germany. pp.457-459, available at: https://www.researchgate.net/profile/LyudmylaAntypenko/publication/358782367_Multivariable_linear_regressions_of_monthly_mortality_vs_weather_conditions_in_Zaporizhzhia_region_Ukraine_from_January_2020_to_November_2021/links/621504816164255c72fae572/Multivariable-linear-regressions-of-monthly-mortality-vs-weather-conditions-in-Zaporizhzhia-region-Ukraine-from-January-2020-to-November-2021.pdf#page=461
10. Official web portal of the National Commission on State Language Standards. Study of public opinion, available at: <https://mova.gov.ua/gromadskosti/konsultaciyi-z-gromadskistyuvivchennya-gromadskoyidumki>
11. Kuzhda, T., Halushchak, M. & Halushchak, O. (2021), "Forms and mechanisms of participatory democracy", *Electronic journal - Socio-Economic Problems and the State*, vol. 24, no.1, pp.15-25, available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21ktimdu.pdf>